

ДРУЖБА, ЩО ОКРИЛЮЄ

Ольга Ткач

НЕВИДИМКА

ПОВІСЬ

Київ

УДК 821.161
Т48

Серія «Дружба, що окрилює»

Ткач Ольга

Т48 Невидимка: повість. Київ : Видавництво Ліра-К,
2024. 282 с.
ISBN 978-617-520-736-9

За минулі пів року Дана зазнала багатьох потрясінь. Її батьки загинули в авткатастрофі. Від неї враз відвернулася вся рідня, крім дивакуватого двоюрідного діда, який став її опікуном. А ще вона замкнулася в мушлю від світу і втратила смак до музики, якою раніше жила.

Тепер дівчина разом із дідом Максимом їде до Хмельницького, не очікуючи від нових міста, школи та життя нічого особливого.

Дана навіть не уявляє, як сильно зміниться її світ завдяки любові старого самітника, а також таємниці, яка сорок років пролежала в нього на горіщі.

Ця книга є продовженням серії «Дружба, що окрилює» про незвичайну дружбу, яка поєднує світи.

УДК 821.161

ISBN 978-617-520-736-9

© Ткач О., 2024

© Видавництво Ліра-К, 2024

Подорож у неznане

Повітря стрімко залітало в салон крізь відчинене майже навстіж вікно, але не холодило. Та хоча б якийсь рух, хай так, бо інакше ця спека доконає. Дана мовчки заздрила пасажирам іномарок, які їх обганяли. Там у наглухо зачинених салонах панували прохолода й насолода. Не те, що в дідовій «Славуті», яка не встигла охолонути за ніч біля під'їзду, а тепер під променями полуденного сонця перетворилася просто на душогубку.

Дід Максим призупинив відтворення аудіокниги і вперше за години дві дороги глянув на дівчину.

– Їсти хочеш?

От їсти їй якраз не хотілося... Дана вже годину ковзала тужливим поглядом по заправках із магазинами, які час від часу пробігали повз вікна авто, потім раділа тому, що населений пункт закінчувався і починалися лісосмуги. Але машина їхала далі. Та ось – індикатор пального замигав, а дід Максим нарешті на щось у цьому житті зреагував і зарулив на першу ж заправку.

– Тут ми трохи... – почав було дід, але Дана вже стартувала до автоматичних розсувних дверей магазину, де в кутку мав бути вхід до омріяної вже годину кабінки. Пощастило, що в машині бак став порожнім саме в ту мить, коли Данині внутрішні резерви терпеливості майже вичерпалися.

За кілька хвилин дівчина вийшла в торговий зал уже геть іншою людиною. З усмішкою полегшення і бадьора від холодної води, якою хлюпнула собі в обличчя. Лише те-

пер вона змогла насолодитися кондиціонованим повітрям, яким повнилося приміщення. Угледівши в протилежному куті діда Максима, який уже об'їздив увесь конвеєр роздачі невеличкого бістро, Дана рушила до нього. Він саме морочив голову баристі, в котрої маска сповзла на підборіддя.

– Корицю, будь ласка, в нашій кладіть, а не посипайте нею пінку. Отак! Дякую!

Дана здивовано зауважила, що дід вибрав меню і за неї. Але не мала нічого проти такого вибору. Грецький салат і м'ясо по-французьки без гарніру. Собі ж він набрав на свій зріст і статуру: салат із чимось м'ясним, м'ясо по-французьки із солідною порцією картоплі фрі, тістечко «Картопля» і кава лате. Дана взяла собі лимонад і посунула тацю до каси.

В особі діда Максима поєднувалося непоєднуване: просто моторозна проникливість із непробивною твердошкурістю, гідною хіба гігантів, які жили в юрському періоді; лагідність і розуміння з такою байдужістю, яка в одну мить збивала температуру обіймів до абсолютного нуля; вміння пояснити все на світі з тотальним небажанням розмовляти. Здавалося, якби він міг, то б узагалі не говорив, але життя в суспільстві вимагало цього. Він умів читати мовами мертвих, але тільки сувора необхідність змушувала його розтуляти уста, щоби говорити із живими. І слова його іноді бували такими ж важкими, мов кам'яні чи глиняні таблички з письменами.

Переніши таці на високий столик, вони дружно виклали тарілки і склянки та взялися снідати. Дід зосереджено пиляв ножем шмат м'яса завбільшки з подошву. Шульзі було важко орудувати правою рукою, але він уперто намагався. Врешті розкравши свою порцію на квадратики, звів на внучату племінницю синій погляд із-під білих кошлатих брів і тихо мовив:

– Дано, на жаль, я не вмію читати думок. Про деякі речі мені треба говорити, а не терпіти мовчки і думати, який я нездогадливий.

А за мить узявся їсти так похапки, наче всю дорогу від Києва пройшов пішки.

– Окей, – кивнула Дана, зашарівшись. От наче правду сказав, але навіщо ж цідити нею в лице, як боксер на рингу? І так завжди. Вона вже пів року намагалася зрозуміти цю людину, яка за дивним збігом обставин стала їй найближчою.

Так, дід Максим був поруч, коли вирішувалася її доля. Зрештою, в той час поруч залишився тільки він. Усі решта наче випарувалися. Ні, спочатку вони теж були, але коли запахло опікунством, у строю зостався лише кульгавий олов'яний солдатик – дід, у якого ніколи не було ні дружини, ні дітей, про внуків годі й казати. «Старий егоїст», як його в родині називали позаочі. Називали дорослі, але наліпка ця з часом намертво прилипала й до дитячих мізків.

Ще вчора малі пустуни обожнювали цього сивого дивака, який, замість теревенити за столом із дорослими, возився з ватагою малих та ще менших, заохочуючи їх покинути смартфони і планшети заради сухої гіллячки, яка нагадувала чоловічка чи коника, або ляльки, за хвилину скрученої із сухої трави, або принцеси-кульбабки з кучерями, зробленими із розчіманого стебла магією рук та води. І коли за столом уже не в лад лунало «Цвіте терен», дід Максим рачкував по траві з кимось із найменших на спині й починав: «Їхав-їхав пан-пан на конику сам-сам». На сімейні свята він приїздив останнім, його «Славуту» дітлахи виглядали, наче сани Святого Миколая. А потім батьки перед кожним наступним святом і після товкмачили: «Не грайся з дідом Максимом, бо то соромно! Всі люди як люди, за столом сидять, а він по садку рачкує! Та якби ж то лише по садку! Он минулого року він у ресторані які коники викидав! Нормальна людина так не робить! Отого в нього своїх дітей та внуків немає, бо він старий чудак та егоїст».

Десь у вісім чи дев'ять і Дана почала цуратися діда Максима. Відтоді вона статечно сиділа за столом поруч із дорослими, пускала через трубочку бульки у склянці з водою, потайки кидаючи погляди на літнього дивака, в якого ще не встигли відібрати останніх фанатів. Погляди ті були й осуд-

ливими, і заздрісними водночас. Тепер вона знала, про що хотіла б його запитати! Якщо в когось у цілому світі й могла опинитися чарівна шафа, крізь яку можна потрапити до Нарнії, то лише в діда Максима. Але це назавжди залишиться таємницею, принаймні для Дани.

Які те, чому саме він вирішив узяти за неї відповідальність. Чому мотався по держустановах та різних організаціях, щоби владнати все не лише з опікунством, але й із Даниною спадщиною. Навіщо возив її до нотаріуса, змушував читати папери перед тим, як їх підписати, вчив не соромитися і питати, якщо щось у документі незрозуміло, й у жодному разі не підписувати нічого, не ознайомившись. По дорозі додому ще в машині детально пояснював їй усі наслідки того, що щойно відбулося, але після обговорення формальностей замовкав і озивався лише з необхідності, як, до прикладу, що гріти їсти, що купити в магазині, який фільм пошукати. А після того вони на півтори-дві години втрачали одне одного з поля зору, дивлячись кіно, яке потім навіть не обговорювали.

Дана виринула зі спогадів і усміхнулася, дивлячись на діда Максима, якому до вусів прилипла крихта сиру.

– Що? – запитав той насторожено.

Вона приклала палець собі справа над верхньою губою. Дід натяк зрозумів і взяв серветку.

У нього була ще одна риса, не властива жодній знаній їй людині. Він, здавалося, не вмів гніватися. За ці п'ять місяців у них було всякого, та лише раз Дана бачила діда роздратованим, і розсердила його не вона. Щось інше, але що, він не зізнався. Того дивного дня вона спочатку влаштувала йому істерику, а потім погодилася на опіку. Так буває.

– А ти чому не їси? Не смачно? – вправивши свій сніданок, поцікавився дід Максим.

– Смачно, – Дана усміхнулася, згадавши його вправи з ножем і виделкою.

– У Хмельницькому затишно, – він заговорив наче сам до себе. – Тихенько, не так, як у Києві. Зелені багато, парків цілих

чотири чи вже і п'ять, ліс неподалік, на пікніки ходитимемо. Школа гарна, та, в яку ти підеш. Будинок хоч і невеличкий, але двоповерховий, матимеш кімнату з великим вікном...

– А для кого ви його будували?

За мить Дана усвідомила, що бовкнула, але виправити це було вже неможливо. Якщо дідове зауваження про туалети було ударом боксера, то ця її репліка – ударом штангіста. З розвороту, штангою, в лоба. Яке їхало, таке здибало.

Дід Максим на мить примружив очі, зітхнув, а потім два крижані озера глянули на дівчину.

– Хтозна, може, для тебе. Їж, не поспішай. Чекаю тебе надворі.

І він пішов, не залишивши їй жодного шансу перепросити. Так бувало завжди. Тоді, коли її гризло сумління, він нарощував дистанцію, а коли знову наближався, перепросини вже здавалися зайвими.

Дівчина дістала гаманець із наплічника. Вирішила влаштувати для свого опікуна перепрошувальний сюрприз – купити кілька круасанів. Він любив шкідливу їжу, а та, схоже, любила його, бо не вилазила ні боком, ні на боки, залишаючи діда Максима по-юначому струнким.

* * *

Він уже двадцять три роки не кутив. Із того самого часу, як кардіолог покликав його з палати до свого кабінету на розмову. Це був не перший гіпертонічний криз, але цього разу в лікарню його привезла «швидка», а не таксі. І лікар був наполегливим та рішучим. Навіть завжди властивий йому гумор змінив свій колір.

– Максиме Степановичу, – почав із порога. – Це був дуже промовистий дзвіночок, який свідчить, що ваш спосіб життя потребує змін.

– Я й так постійно п'ю ті ваші пігулки, – розвів руками пацієнт.

– Справа не в медикаментах, а у шкідливих звичках, – мовив лікар. – Ви курите.

– А хто з нас без гріха? – усміхнувся Максим Степанович.

– Воно-то так, але зважте на те, що у вашому становищі буквально наступну цигарку ви можете викурити вже в компанії апостола Петра.

– От не скажу, що хочу побачити його так швидко, як і не певен, що він мені прикурить.

– Що ж, тоді немає іншої ради, ніж переглянути свої звички, – хляпнув долонею по історії хвороби лікар. – Кинути курити, ранок починати із фізкультури, переглянути своє харчування...

– Оце вже занадто! – запротестував Максим Степанович. – Курити кинути... вправи там робити... дідько з ним, кину і буду! Але відберіть у мене добру відбивну зі свинини або картоплю, смажену на шкварках, – і все, можете закопувати хоч завтра! Що ж то за життя, як навіть доброго з'їсти не можна?

– Торгуєтеся?

– А що, маю право! Бо я, бачте, не п'ю. То лишіть мені хоч одне задоволення від життя.

– Любите поїсти, – констатував кардіолог.

– Як казав мій тато: «Як не робити, то можна жити, а як не жерти, то можна вмерти».

– Вирішувати вам, – здався лікар. – Тоді я вас завтра виписую і більше тут бачити не хочу.

– Що ж, – усміхнувся Максим Степанович. – Якщо медицина вже махнула на мене рукою, то доведеться стати клієнтом ритуальників.

Лікаря хіба вперше обіграли в чорному гуморі, бо він не знайшов, чим відбити.

Із тих пір Максим Степанович курити кинув, почав щоранку бігати, влітку замінюючи біг на плавання у Дніпрі. На роботу і з роботи добирався пішки. Його спосіб життя став майже бездоганим, і сам ключник Раю вже мав би спуститися зі своєї хмарини, щоби ще при житті вручити йому ангель-

ські крила, але все зволікав. Певно, смажена на салі картопля належить до речей, які прив'язують до землі надто міцно.

Але сьогодні дід Максим зірвався. Попросив молодика на «Опелі» поділитися цигаркою і прикурити заодно. Із незвички закашлявся, а потім полегло. Точніше, раптом стало байдуже. І навіть йому це все здалося на старості років? Жив же тихо-мирно у своєму світку, нікого не чіпав, два-три рази на рік вилазив із мушлі на родинні свята/весілля/ювілеї/похорони/поминки, щоби дати про себе знати, мовляв, іще живий. І ось тобі на.

Коли в родині хтось ізненацька гине – це біда. А коли після загибелі батьків залишається неповнолітня дитина – це біда чорна. Але, на жаль, не остання. Коли у великій і начебто дружній родині не знаходиться нікого, хто б відчинив для цієї дитини двері своїх домівки і серця – це катастрофа. Бо ось іще вчора в палаті не встигав прохолонути стілець для гостей, а в холодильнику не переводилися фрукти і йогурти. Аж ось – після того, як уперше рішуче пролунало слово «опіка», стілець став порожнім та холодним, телефон замовк, а дівчинка нічого не розуміла і плакала ночами в подушку.

Він залишився поруч. Спочатку виносив на смітник остогидлі фрукти і крадькома приносив Дані шаурму, чатуючи, щоби двоюрідну онуку за трапезою не побачили медики. Потім запросив до палати свою студентку, яка в буремній юності набула професії перукарки-візажистки. Вона придумала, як змінити Дані зачіску, щоби не було видно рубця на чолі, а ще навчила дівчину маскувати менший, але все ж помітний шрам на підборідді – викарбувані спогади про те, що вона була в тій машині, з якої її витягнули живою, а батьків – уже ні.

І ось – він таки зважився. Хоча й думав досі, що довіку самуватиме. Хоч і знав, що душа підлітка – темний ліс, у якому він раніше ходив лише скраю, та й то коли був куратором групи у виші. Здавалося, на старості років піти добровольцем на війну легше, ніж узяти відповідальність за дочку племінниці. Але коли опікунство відлякало навіть хрещених батьків Дани, він

оцінив свої шанси довести малу до пуття і зважився. Їй чотирнадцять, йому сімдесят два. Вірив, що дотягне до її повноліття і встигне чомусь навчити. Знав, що Дана потайна й колюча, але вирішив здобути її прихильність. Не конче для того, щоби вона його полюбила, але щоби довірилася.

Та його пропозицію стати її опікуном дівчинка зустріла істерикою: «Чому ви? Чому не моя Фея-Хрещена?» Дід Максим зітхнув і відповів єдине, що міг: «Дано, я можу говорити лише за себе. За них нехай говорять вони самі. Маєш телефон – подзвони, запитай». Він знав, що Дана до отупіння набирала номер і до запаморочення слухала гудки. Знав, що Аделя із сім'єю в той час була на Балі, але знав також і те, що якщо в них знайшлися гроші поїхати туди із трьома дітьми, то кілька гривень, щоб у роумінгу відповісти на дзвінок племінниці та похресниці, за бажання знайшлося б. За бажання, власне. А його не було.

Ще того самого вечора Дана подзвонила і погодилася на його опікунство. Товариство старого дивака, певно, здалося їй кращим варіантом, ніж інтернат до повноліття.

І закутилося. Зручно влаштувати її у власній спальні, самому переїхавши до книжок у вітальню-кабінет. Переформити спадщину, подбати про те, щоби кожна копійка державної допомоги й плата за здачу в оренду успадкованої квартири накопичувалися для Дани на майбутнє. Пояснити їй усе, до того ж, не раз, аби повірила, що йому не потрібен її спадок. Вони обоє цілком добре проживуть на те, що за життя надбав сам дід.

Воістину, немає пророка у своїй батьківщині. Якщо голодні наук студенти обсідали його з усіх боків, колеги поважали, опоненти рахувалися, то в родині тавро старого егоїста, дивака й самітника позбавляло його права на будь-який авторитет. І це ж треба таке, щоб його підопічною стала саме внучата племінниця! Ні, вона не качала прав, не кидала викликів, не істерила, хоча від підлітки можна очікувати всякого. Дана завжди була сухо-ввічливою і лише вряди-годи говорила щось таке, що могло його зачепити.

Але сьогодні не просто зачепило, а роздерло серце. Юне дівча, яке вже мислить цинічними категоріями, вкладеними їй у голову колективним розумом великої родини.

Він поспіхом погасив і викинув цигарку, коли побачив, як із проходу магазину випливає знайома тендітна постать. Дівчина несла в руці паперовий пакет і усміхалася.

– Що ти там уже викупила? – спробував усміхнутися дід Максим.

– А не скажу, – примружилася, – а то ви мені накажете повернути це, де взяла.

– Якщо це не бомба, то не скажу. Сідай.

Уже в дорозі вона розгорнула пакет – і салоном розлився дурманний запах свіжої випічки. Водій кинув погляд на вміст паперового згортка, усміхнувся, похитав головою і мовив:

– Дано, ти знаєш, хто ти? Спокусниця! Мені до цього точно потрібна кава, але наступну я питиму лише у Хмельницькому. Так що гарненько загорни це хрумке неподобство і поклади так, щоби я його не бачив.

Далі їхали мовчки, але дід Максим уже не вмикав книжки. Він дивився на дорогу, а з його вуст не сходила широка усмішка. Сьогодні Дана вперше сама пішла на примирення, і він оцінив її жест.

На новому місці

Дану здивувало, що в домі діда Максима було облаштовано все, крім її кімнати. На дівчину чекали самі голі стіни та величезне вікно з широким і низьким підвіконням, яке, щоправда, виходило на дорогу. Їй належало самій обрати світильники, шпалери, колір фарби, меблі, килим – загалом, усе, що зробить її кімнату обжитою. Зважати

у своєму польоті фантазії вона мала лише на розташування розеток та вимикачів.

Дана з головою поринула в те, що досі було для неї незнайомим. Бо коли востаннє робився ремонт у їхній київській квартирі, вони з батьками обирали фарби і шпалери колегіально, тобто тато з мамою вказували, а вона погоджувалася. Не завжди відразу, але на третьому або четвертому варіанті таки мусила вибрати щось із пропонуваного ними. Дід же Максим привіз онуку в «Епіцентр» і махнув рукою на ряд зі шпалерами під фарбування, мовляв, ходи, дивися. Оцінив поглядом її вибір і, ніяк не прокоментувавши його, взяв необхідну кількість рулонів. Те саме було і з фарбою.

Наступного дня вранці Дана застала його за розмішуванням клею у відрі. Принісши все необхідне в кімнату, дід почав свою науку з фрази:

– Я знаю, що дівчатка мріють про принца, в якого будуть палац та слуги. Такі трапляються, але далеко не всім. Комусь пощастить на майстра із золотими руками, але зараз то теж явище не дуже часте. Решті принцес залишається або вміти робити все самим, або вміти заробити гроші на те, щоби заплатити фахівцю. Пропоную почати з першого.

– Ага, – зітхнула Дана і хоча й неохоче, але взялася допомагати. Нова робота не просилася ні до рук, ні до голови. Дівчина взагалі ремонт бачила лише по телевізору. Коли таке щастя бувало в них, вони з батьками виїздили на дачу на час рейваху в хаті і поверталися в оновлене помешкання, яке ще деякий час пахло ремонтом. Тепер же пальці липнули від клею, шпалерне полотно здавалося живим і некерованим, а слово «стик» узагалі кидало в паніку. Коли новий відрізок шпалер прилягав до стіни, дід Максим управно зарівнював стик так, що його можна було знайти лише на дотик. І все якось перетворилося наче на гру до пори, поки дід не запропонував Дані відміряти, відрізати і приклеїти наступну смугу самій.